

FINANCIMI SHTETËROR NË MAQEDONINË E VERIUT

SISTEM MË I DREJTË, MË I FORTË
DHE MË TRANSPARENT

Dokument për politika

1. HISTORIKU

Ky produkt është përgatitur në kuadër të programit Paratë, mediat dhe zgjedhjet në Maqedoninë e Veriut financuar nga Qeveria e Mbretërisë së Bashkuar me mbështetjen e Ambasadës Britanike Shkup. Përmbajtja e këtij publikimi nuk pasqyron domosdoshmërisht qëndrimin ose mendimet e Qeverisë së Mbretërisë së Bashkuar

Shkup, 2025

1. HISTORIKU

Paraja është thelbësore për mbarëvajtjen e çdo sistemi demokratik. Kjo i lejon aktivistët që: a) të publikojnë qëllimet e tyre, b) të jenë të dukshëm në mënyrë që votuesit të mund të bëjnë një zgjedhje të informuar, c) të përvijojnë një vizion se si do të duket një shoqëri e mirë dhe d) të kryejnë kërkime për t'i vënë në veprim këto ideale. Në përgjithësi, këto para mund të sigurohen ose përmes burimeve private (përmes donacioneve të mëdha ose të vogla) ose – siç është e zakonshme në shumicën e demokracive evropiane – nga arka e shtetit.

Maqedonia e Veriut ka një sistem në të cilin paratë sigurohen kryesisht përmes subvencioneve shtetërore, të ngjashme me normën evropiane. Megjithatë, këto para mund të sigurohen ose përmes subvencionimit të drejtpërdrejtë, ose në mënyrë indirekte përmes ofrimit të hapësirës falas për reklamim. Përfitimi i sigurimit të parave kryesisht përmes arkës së shtetit është se supozohet të kufizojë ndikimin e individëve dhe bizneseve të pasura në sistemin politik. Nga ana tjetër, kritikët argumentojnë se nëse disbursohet në mënyrë të papërshtatshme, mund të përdoret për të përfituar partitë më të mëdha më të etabluara dhe për të penguar partitë sfiduese (dhe grupet e marginalizuara) nga pjesëmarrja në sistemin politik.

Ajo që e vë Maqedoninë e Veriut jashtë normës evropiane, është sistemi i saj i financimit indirekt të shtetit përmes mediave, përfshirë portalet e internetit. Përveçse janë një marrëveshje relativisht unike, portalet e internetit luajnë një rol në rritje në fushatat mediatike. Ky sistem u fut në Kodin zgjedhor në vitin 2019 dhe që atëherë është përdorur në të tre llojet e zgjedhjeve me ndryshime ose përmirësime minimale, duke krijuar kështu një praktikë të mbikëqyrjes së kufizuar dhe dobësive të mundshme ndaj manipulimit dhe keqpërdorimit.

Në zgjedhjet e fundit, 251 portale interneti u regjistruan në Komisionin shtetëror zgjedhor (KSHZ) për të ofruar reklama të paguara dhe burime informacioni që ofrojnë reklama të tilla.¹ Nga këto, 150 (60%) u raportuan të kenë ofruar me të vërtetë reklama të paguara.² Gjithsej, portalet kanë absorbuar rreth 811,013 EURO në mjete publike, duke zënë 20% të shpenzimeve të përgjithshme për reklamim të paguar politik. Këto gjetje nënvizojnë rolin me ndikim që luajnë partitë dhe portalet në formësimin e perceptimeve të publikut për fushatën zgjedhore dhe të kandidatëve.

¹ Shihni [listën](#) e mediave të KSHZ-së që u regjistruan për reklamim me pagesë gjatë zgjedhjeve parlamentare të vitit 2024.

² [Paratë për portalet në fushatë zgjedhore - nuk e dini se kush shkruan, por e dini se kush paguan](#), Meta.mk, nëntor 2024.

2. QËLLIMI DHE FUSHËVEPRIMI

2. QËLLIMI DHE FUSHËVEPRIMI

Kjo përmbledhje e politikave bazohet në gjetjet e një studimi të thelluar mbi reklamën politike të paguara gjatë zgjedhjeve parlamentare të vitit 2024.³ Dokumenti synon të identifikojë zgjidhje të qëndrueshme dhe realiste, afatgjata për të përmirësuar sistemin e financimit politik në vend. Dhe, ndërsa jemi përqendruar në përdorimin e financimit indirekt të shtetit përmes mediave – përfshirë transmetuesit, mediat e shkruara dhe portalet e internetit – gjithashtu adresojmë dobësitë në sistemin e përgjithshëm. Studimi i thelluar vuri në dukje tre probleme kryesore me sistemin e financimit të fushatës. Këto janë:

- **Formula** për pagesën e fondeve shtetërore nuk është proporcionale dhe përfitojnë palët më të mëdha dhe më të etabluara në një shkallë të madhe.
- Ekziston një problem me zbatimin e rregullave, veçanërisht mungesa e mbikëqyrjes mbi elementët specifikë të aktivitetit zgjedhor (përfshirë portalet e internetit).
- Sistemi është **transparent** në teori, por jo në praktikë, është e vështirë të hysh në të dhënat të cilat do të lejonin më mirë mbikëqyrjen nga gazetarët hulumtues dhe qytetarët e interesuar.

Analiza e mëposhtme zgjerohet mbi logjikën që i rrethon këto rekomandime dhe përshkruan zgjidhje që ka të ngjarë të kërkojnë ndryshime legjislative. Dokumenti gjithashtu bën sugjerime më të gjera për reformën e sistemit të financave politike, si dhe përfshin rekomandime rreth financimit të partive të synuara gjinore që kanë për qëllim përmirësimin e përfshirjes sociale. Kjo vijon nga dy përmbledhje të mëtejshme të politikave të⁴ cilat kanë adresuar në mënyrë specifike këto çështje.

---

³ Shih “Në thellësi Analiza e reklamimit politik me pagesë të portaleve të internetit gjatë zgjedhjeve parlamentare 2025 në Maqedoninë e Veriut” <https://drive.google.com/file/d/1OTlvph5W52OvkWyVifQ0DorqIPR1Mw1e/view>

⁴ Dokument për politika “Kapërcimi i hendekut gjinor” <https://drive.google.com/file/d/1--bkVXD1YFZtlxTSRfHHeXmO7OIJq7f/view>

Dokument për politika “Drejt online portaleve gjithëpërfshirëse dhe reklamave zgjedhore” https://drive.google.com/file/d/1ZqtDJveVr5WkpSHXSwp7S9uFWx_sHu6o/view

3. ANALIZA

3. ANALIZA

3.1 REFORMA E FINANCIMIT POLITIK DHE PORTALEVE TË MEDIAVE ONLINE

Në fillim, duhet të kujtojmë se shumica e kuadrit ligjor që rregullon mediat tradicionale nuk zbatohet për portalet e internetit, të cilat aktualisht nuk bëjnë pjesë në përkufizimin e “shërbimeve mediatike”. Megjithatë, disa ligje dhe detyrime shtrihen në domenin online, duke përfshirë kodin zgjedhor, i cili kërkon që të gjitha mediat, përfshirë portalet e internetit, të sigurojnë mbulim të drejtë dhe të balancuar të zgjedhjeve. Në të vërtetë, ndryshimet në Kodin zgjedhor në vitin 2021, sugjeruan që fondet e paguara për zgjedhjet parlamentare nuk duhet të tejkalojnë dy euro në denarë maqedonas (MKD) për votues të regjistruar.

Shpërndarja e këtyre fondeve për fushatën mediatike gjatë zgjedhjeve kryhet në mënyrë të tillë që deri në 45% e tyre mund të përdoren nga dy partitë më të mëdha në pushtet në parlament, 45% e tyre mund të përdoren nga dy partitë më të mëdha në opozitë, deri në 7% mund të përdoren nga partitë që nuk kanë fituar deputetë të mjaftueshëm për të formuar një grup parlamentar, dhe deri në 3% të fondeve mund të përdoren nga partitë politike që nuk janë të përfaqësuara në parlament.

Në misionin e tyre për vëzhgimin e zgjedhjeve në vitin 2024, Organizata për Institucione Demokratike dhe të Drejtat e Njeriut (ODIHR) deklaroi se pagesa e fondeve shtetërore favorizon katër partitë kryesore parlamentare dhe e bën jashtëzakonisht të vështirë për partitë e vogla dhe kandidatët e pavarur të bëjnë fushatë në mënyrë të barabartë, kjo paraqet një pengesë sistematike për t'i lejuar të shprehin programet dhe idetë e tyre të politikave për elektoratin. Kjo të kujton shqetësimet e ngritura nga akademikët se financimi shtetëror ngulit pabarazitë para-ekzistuese në sistem, më së shumti të kapura në ‘tezën e partisë së kartelit’. Ky është nocioni që financimi shtetëror është një manifestim i partive më të mëdha që bashkëpunojnë – në çdo mënyrë – për të ngrirë hyrjen e partive të reja në sistemin politik, pasi status quo-ja u sjell atyre përfitime të drejtpërdrejta. Shqetësimi është se edhe nëse nuk është kështu, një perceptim publik se sistemi është krijuar për të përfituar nga këto parti mund të dëmtojë besimin më të gjerë në demokraci dhe integritetin zgjedhor. Prandaj është thelbësore që fondet shtetërore – si në aspektin e subvencioneve shtetërore direkte dhe indirekte – të mos përfitojnë këto parti më të mëdha në një shkallë të madhe.

Si pjesë e projekteve tona më të mëdha për monitorimin e portaleve të internetit, gjetëm njëanshmëri⁵ të caktuar në mbulimin e zgjedhjeve. Disa media/portale interneti online duket se favorizojnë parti politike dhe koalicione specifike në raportimin e tyre të zgjedhjeve, në varësi të vëllimit të reklamave politike të paguara. Si i tillë, kur nuk mbikëqyren në mënyrë përkatëse, portalet e internetit kanë fuqi të formojnë narrativë politike përmes përhapjes së përmbajtjes së njëanshme, e cila mund të çojë në rezultate të pabarabarta të politikave. Kjo, në fakt, përbën një ‘disavantazh të dyfishtë’ për partitë e vogla. Jo vetëm që marrin një shpërndarje më të vogël të kohës/parave nga shteti, por gjithashtu kodi zgjedhor nuk lejon përdorimin e ndonjë burimi tjetër të financimit. Prandaj, nuk kanë mundësi të kompensojnë ndonjë paragjykim në sistem përmes kërimit të donacioneve të tjera.

Në shumicën e vendeve të BE-së, mbështetja shtetërore bazohet në numrin e votave të fituara (p.sh. Austria, Greqia dhe Letonia), ose në vendet që partitë fitojnë në parlament (p.sh. Suedia, Çekia). Të tjerë e përqendrojnë shpërndarjen e tyre rreth vendeve dhe votave (p.sh. Estoni, Francë dhe Sllovakia). Kjo është e ndryshme nga Maqedonia e Veriut, ku ekziston formula e thjeshtë e përqindjes bazuar në qëndrimin e partisë. Për më tepër, siç do të sqarojmë më poshtë, nuk ka asnjë institucion të caktuar që do të zhvillojë kriter specifik për

⁵ Shih “Në thellësi Analiza e reklamimit politik me pagesë të portaleve të internetit gjatë zgjedhjeve parlamentare 2025 në Maqedoninë e Veriut”
<https://drive.google.com/file/d/1OTlvph5W52OvkWyVifQ0DorqIPR1Mw1e/view>

alokim në shkallë të parë, ose për të mbikëqyrur mënyrën e shpenzimit të këtyre fondeve sipas formulës.

Rekomandimi 1: Të rishikohen kriteret e alokimit për marrjen e mbështetjes shtetërore (të drejtpërdrejta dhe indirekte) që të jetë e lidhur me votat dhe vendet e fituara në zgjedhjet paraprake, në përputhje me normën e BE-së.

Rekomandimi 2: Të sigurohet alokimi në kohë i fondeve dhe transparenca e metodologjisë për alokimin e fondeve dhe të caktohet një organ në ekosistemin rregullator që do të jetë përgjegjës për pagesën dhe monitorimin e aktivitetit

Një zgjidhje në lidhje me online portalet, është të ndiqet praktika e Irlandës e cila ka rregulla për përfshirjen e transmetuesve privatë dhe shtetërorë (dhe aktivitetin e tyre gjatë zgjedhjeve). Legjislacioni irlandez thotë se nuk ka asgjë që pengon një transmetues të transmetojë reklama politike partiake, por që mund ta bëjnë këtë vetëm me kushtin që një preferencë e padrejtë të mos i jepet një partie politike. Prandaj, një reformë tjetër e mundshme do të përfshinte që çdo riprodhim i materialit të partisë në platformat online duhet të jetë i ekuilibruar duke ndjekur praktikat më të mira irlandeze.

Rekomandimi 3: Për të parandaluar që partitë politike të themeluara të bëhen tepër dominuese, transmetimet zyrtare (offline dhe online) duhet të balancohen sipas modelit irlandez.

Përveç kriterëve të alokimit nga të cilat përfitojnë palët e themeluara, gjatë hulumtimit tonë u bë gjithashtu e qartë se rregullat – veçanërisht ato që kanë të bëjnë me monitorimin e portaleve në internet – nuk zbatohen. Kjo për shkak se Kodi zgjedhor nuk i jep fuqinë asnjërit prej organeve që zakonisht mund të kenë kompetencë të bëjnë këtë lloj aktiviteti rregullator për të kryer këtë lloj mbikëqyrjeje të portaleve të internetit. Këto organe, përkatësisht, janë KSHZ, Enti shtetëror për revizion (EShR), Komisioni shtetëror për parandalimin e korrupsionit (KSHPK), Agjencia për shërbime mediatike audio dhe audiovizuale (AShMAA).

E dimë nga dekada të tëra hulumtimesh mbi kushtet në të cilat korrupsioni bëhet i përhapur se ka më shumë gjasa të ndodhë kur aktorët nuk janë mjaftueshëm të dekurajuar nga përfshirja në sjellje korruptive. Kjo, më e famshmjia, është kapur në formulën:

C = M + D – A (Korrupsioni = Monopoli + Diskrecioni – Llogaridhënia)

Problemi me (mungesën) e mbikëqyrjes aktuale është se ka mungesë të plotë llogaridhënie mbi ata aktorë me fuqi monopoli (partitë politike) dhe diskrecion (vetë furnizuesit e platformave online). Kjo do të thotë se ka shumë të ngjarë që fondet e shtetit të keqpërdoren, me një kosto të konsiderueshme për tatimpaguesin. Në të vërtetë, gjatë hulumtimit të intervistës që u krye për përgatitjen e këtij dokumenti politikash, dëgjuaam histori të shumta të të ashtuquajturve *sipërmarrës politikë*. Këto janë organizata ose individë që përdorin rregulloret e dobëta rreth ofrimit të portaleve në internet për pasurim personal (me pak qëllim të përdorimit të portaleve për reklama politike). Prandaj, nevoja për të pasur një formë rregullimi mbi këto fusha është veçanërisht e fortë.

Rekomandimi 4: Caktimi i një organi (mundësisht AShMAA) për të monitoruar aktivitetin e portaleve online dhe për të siguruar respektimin e rregullave.

Nëse lëvizim përtej thjesht portaleve të internetit, shohim gjithashtu se ekosistemi rregullator në Maqedoninë e Veriut është i ndërlikuar, me mospërputhje se kush mbikëqyr fusha të ndryshme të aktivitetit zgjedhor. Ekzistojnë gjithashtu raste në të cilat ndahet rregullorja, gjë që krijon kompleksitet të mëtejshëm. Prandaj, çdo organ mbikëqyrës (AShMAA, KSHZ, KSHPK, EShR) duhet të ketë role të qarta dhe të përcaktuara, pa asnjë përgjegjësi të përbashkët mbikëqyrjeje.

Rekomandimi 5: Nuk duhet të ketë përgjegjësi të përbashkët mbikëqyrjeje dhe çdo organizatë në ekosistemin rregullator duhet të ketë një rol të përcaktuar në mbikëqyrjen e elementeve të zgjedhjeve/financave politike.

Duke pasur parasysh fushat e ekspertizës institucionale, një riorganizim i institucioneve dhe roli që ato duhet të luajnë në mbikëqyrjen/menaxhimin e zgjedhjeve mund të konsiderohet si më poshtë.

AShMAA

- Të jetë përgjegjëse për rregullimin e portaleve online dhe të alokojë burimet dhe ekspertizën e nevojshme për të kryer një monitorim dhe mbikëqyrje të tillë.
- Qeveria është angazhuar për agjendë të digjitalizimit, për të mbështetur më mirë AShMAA-në duhet t'i jepen kompetenca për ta vënë në fuqi për të ndihmuar dhe rritur mbikëqyrjen zgjedhore. Kjo duhet të përfshijë, por jo të kufizohet në, monitorimin më të afërt të aktivitetit të fushatës në internet dhe të eksperimentojë me inkorporimin e mjeteve të IA-së për ta arritur këtë.

KShPK

- Të jetë përgjegjëse për mbikëqyrjen e raportimit të llogarive vjetore të partive politike dhe të dhënave për financimin e fushatës.⁶
- Për të pritur një bazë të dhënash në internet në përputhje me normat e Partneritetit për qeverisje të hapur (PQH), kjo mund të bazohet në shembuj të praktikave më të mira për sa i përket kategorizimit të nivelit të lartë, siç janë ato të Kanadasë, SHBA-së ose Mbretërisë së Bashkuar.⁷
- Të angazhohen për digjitalizimin përmes ndërtimit të kapaciteteve dhe përdorimit të mjeteve të mësimin me makineri për të kryer analiza dhe (auto)radhitje të informacionit të financave politike.
- Të eksperimentojë me raporte financiare të standardizuara dhe më të hollësishme – të paraqitura brenda një afati të caktuar ligjor – të cilat mbulojnë donacionet dhe shpenzimet e partive politike. Duhet të bëhen raporte të veçanta për raportimin e informacionit të shpenzimeve zgjedhore, të cilat do të lejojnë që proceset e digjitalizimit të kryhen më lehtë.

KSHZ

- KSHZ-ja aktualisht mban përgjegjësi për rimbursimin e shpenzimeve të bëra nga mediat për fushatat e tyre mediatike (sipas kontratave të nënshkruara me partitë politike) në Maqedoninë e Veriut.
- Intervistat e kryera gjatë hulumtimit për këtë përmbledhje të politikave dhe reflektimet gjatë konferencës ndërkombëtare theksuan një sërë sfida me të cilat KSHZ-ja përballet për përpunimin dhe pagesën e faturave nga media, dhe propozuan që përgjegjësi të tilla të merren nga një institucion tjetër, siç është Ministria e Financave.
- KSHZ-ja duhet të mbajë përgjegjësi për administratën zgjedhore dhe kryerjen e *procesit* dhe *administrimit* e zgjedhjeve në krahasim me analizën e efekteve të tyre.

ESHR

- ESHR-ja është institucioni i pavarur dhe suprem për revizionin e Republikës së Maqedonisë së Veriut.
- Për përmbushjen e këtij funksioni, ESHR duhet të kryejë në mënyrë efektive revizionin të kërkesave të transparencës të përmbushura nga tre institucionet e mësipërme.
- Duke vepruar kështu, ESHR në fund të fundit duhet të arbitrojë dhe konfirmojë saktësinë e kthimeve dhe shpenzimeve të raportuara nga dhe tek ASHMAA, KShPK dhe KSHZ.

⁶ Një model i praktikës më të mirë se si raportohen llogaritë financiare – bazuar në shembullin e Mbretërisë së Bashkuar – mund të gjendet në Komisionin zgjedhor, '[Udhëzim për dorëzimin e raporteve financiare të llogarive tuaja | Komisioni zgjedhor](#)'.

⁷ Shih Sam Power, "Mbajtja e financave politike në epokën digjitale në Shqipëri: Perspektivat për rregullim dhe transparencë më të madhe", f. 27-40.

Konsolidimi dhe harmonizimi i ekosistemit rregullator është një nga reformat më ambicioze të paraqitura në këtë dokument politikash. Organet e ndryshme përgjegjëse për elemente të ndryshme të procesit mund të funksionojnë më mirë nëse do të kishin një drejtues të duhur legjislativ.

Rekomandimi 6: Të angazhohet për konsolidimin dhe harmonizimin e përgjegjësive rregullatore midis ASHMAAV-ve, KShPK-së, KSHZ-së dhe ESHR-së.

Një gjë që e dimë me siguri relative, pasi lidhet me mbikëqyrjen efektive zgjedhore, është se këto organe duhet të kryejnë tre funksione:

- Edukimi: duhet të fuqizohen për të edukuar publikun e gjerë dhe njësinë zgjedhore që rregullojnë, për rregullat dhe proceset që kanë në kompetencë.
- Hetimi: duhet të fuqizohen për të zbuluar keq bërjet kur ka dyshime se ndodhin.
- Sanksionimi: duhet të jenë të autorizuar të sanksionojnë mospërputhjen ose veprimtarinë e paligjshme kur zbulohet.

Për të përmbushur këto tre funksione, duhet të sigurohen se janë të pavarur nga ndërhyrjet e qeverisë, por gjithashtu – dhe në mënyrë thelbësore – mbështeten me burime adekuate përmes qeverisë.⁸ Prandaj, mbështetja e rekomandimeve të mësipërme, veçanërisht Rekomandimi 6, është thirrje për të fuqizuar dhe mbështetur në mënyrë adekuate këto organe për të përmbushur funksionet e tyre (të reja) përmes burimeve shtesë.

Rekomandimi 7: Të angazhohet për integritetin e procesit zgjedhor duke investuar burime adekuate në ekosistemin rregullator.

Një problem përfundimtar ka të bëjë me transparencën e financimit politik në Maqedoninë e Veriut. Nëse kthehet në formulën tonë $C = M + D - A$, mund të mendojmë në mënyrë të dobishme për *llogaridhënien* si sinonim i *transparencës*. Transparenca është e mirë sepse promovon llogaridhënien. Dukshmëria e shtuar e bën më pak të mundshme që politikanët të veprojnë në mënyrë të korruptuar dhe do t'i bëjë të jenë më të kujdesshëm kur angazhohen me aktorë me qëllime keqdashëse. Kur sigurohet në mënyrë korrekte, ajo gjithashtu mund t'u japë qytetarëve më shumë njohuri për funksionimin e sistemit, dhe për këtë arsye do të ketë një besim më të madh në vetë demokracinë.

Hulumtimet e kryera nga Fondacioni Metamorfozis tregojnë⁹ se transparenca e sistemit në Maqedoninë e Veriut, mund të rritet. Është shumë e vështirë për studiuesit të mbledhin informacione të sakta dhe pothuajse e pamundur që publiku i gjerë të bëjë të njëjtën gjë. Prandaj, rekomandojmë krijimin e një baze të dhënash të përdorshme dhe të kërkueshme në internet dhe sigurimin e informacionit në lidhje me zgjedhjet (dhe shpenzimet e zgjedhjeve) në kohën e duhur, gjë që do të nxiste rritjen e transparencës. Kjo duhet të organizohet nga KSHPK-ja dhe të ndjekë normat ndërkombëtare të praktikave më të mira, si ato të vendosura nga Kanadaja, SHBA-ja ose Mbretëria e Bashkuar.

Rekomandimi 8: Rikonfirmoni përfshirjen e transparencës në sistemin politik të Maqedonisë së Veriut dhe vënien në dispozicion të kthimeve të shpenzimeve zgjedhore në një bazë të dhënash të kërkueshme në një mënyrë të përdorshme dhe në kohë.

⁸ Shih Nic Cheeseman dhe Jorgen Elklit, '[Kuptimi dhe vlerësimi i pavarësisë së Komisionit zgjedhor](#)'.

⁹ "Monitorimi i lajmeve në internet dhe mbulimi i portaleve të zgjedhjeve parlamentare 2024 në Maqedoninë e Veriut" <https://metamorphosis.org.mk/wp-content/uploads/2024/10/monitoring-of-online-news-portals-coverage-of-2024-parliamentary-elections-north-macedonia-1-1-2.pdf>

3.2 FINANCIMI PUBLIK ME SYNIM GJINOR I PARTIVE POLITIKE

Si pjesë e këtij projekti, kemi kryer edhe hulumtime mbi financimin politik të synuar gjinor për të rritur përfshirjen sociale. Kjo pjesë e raportit përshkruan gjetjet e kolegëve që drejtojnë këtë pjesë të veçantë të hulumtimit¹⁰.

Një organ në rritje i burimeve ndërkombëtare të praktikave më të mira nënvizon lidhjen midis dispozitave të financimit publik për partitë politike dhe angazhimeve për barazinë gjinore.¹¹ Ato inkurajojnë integrimin e përpjekjeve për barazi gjinore në financimin publik si një mënyrë për të rritur pjesëmarrjen dhe përfaqësimin e grave në jetën politike dhe publike. Parimi themelor është të kushtëzojë financimin publik me angazhimin e përfituesve për qëllime të rëndësishme publike, të tilla si promovimi i të drejtave të njeriut, vlerave demokratike dhe barazisë gjinore.

Format e kërkesave me synim gjinor në lidhje me mediat

Ndërsa janë më pak të zakonshme, rregullat e financimit të synuar gjinor mund të hartohen gjithashtu për të ndikuar në mënyrën se si partitë përdorin mjetet publike për të mbështetur përfaqësimin e grave, përfshirë në media (*shpenzimet me synim gjinor*). Këto kërkesa mund të marrin forma të ndryshme:

- 1. Kërkesa e përgjithshme për përfaqësim të barabartë gjinor në media:** Për shembull, në Portugali dhe Meksikë, partive politike u kërkohet të përdorin kohën e medias pa pagesë ose të paguar që u është caktuar - si pjesë e resurseve të tyre të fushatës të financuara publikisht - në një mënyrë që promovon barazinë gjinore, duke siguruar dukshmëri të balancuar për kandidatët meshkuj dhe femra. Ndërsa kjo kërkesë nuk ka standarde specifike ose objektiva të matshme, ajo shërben si një standard normativ duke e lidhur financimin publik me një pritje të promovimit të mediave të balancuara gjinore. Kjo qasje përforcon faktin që resurset publike duhet të përdoren për të nxitur përfaqësimin e barabartë, duke i nxitur palët të marrin në konsideratë ekuilibrin gjinor si pjesë e strategjisë së tyre për mediat. Duke vendosur këtë parim, kjo qasje gjithashtu hedh bazat për kërkesa potencialisht më specifike në të ardhmen.
- 2. Pjesa e rezervuar e financimit publik të partive dhe/ose kohës së transmetimit për kandidatet femra:** Shtetet e Amerikës Latine udhëheqin në zbatimin e masave që garantojnë dukshmërinë e grave kandidate në media (dhe në kohën kryesore). Për shembull, Gjykata e lartë zgjedhore e Brazilit përcakton një minimum prej 30% të resurseve financiare dhe kohës pa pagesë për reklamim zgjedhor për kandidatet femra ([Rezoluta nr. 23.609/2019](#)). [Udhëzimet e Institutit nacional zgjedhor](#) të Meksikës kërkojnë të paktën 40% të financimit të fushatës për kandidatet femra. Venezuela aktualisht po diskuton masa të ngjashme për të siguruar mbulim të barabartë mediatik për gratë. Theksi i këtij grupi masash është përqendruar më shumë në një periudhë zgjedhore dhe në dukshmërinë dhe gjithëpërfshirjen e grave kandidate gjatë fushatave.
- 3. Nxitjet përmes kohës shtesë të transmetimit, mjeteve publike ose normave të reklamimit me zbritje:** Në disa shtete, partitë politike nxiten të promovojnë dukshmërinë e grave në media përmes financimit shtesë, kohës së transmetimit ose normave të reklamimit me zbritje. Për shembull, në Itali dhe Timorin Lindor, partitë marrin shpërblime, qoftë në formën e financimit shtesë ose në kohën e transmetimit, duke u bazuar në përpjekjet e tyre për të rritur praninë mediatike të grave kandidate dhe për të përmbushur standardet e përfaqësimit gjinor.¹² Për më tepër, një qasje e

¹⁰ Për më shumë detaje, shih "Kapërcimi i hendekut gjinor" në dispozicion në <https://drive.google.com/file/d/1--bkVXD1YFZtlxTSRfHHeXmO7OIJq7f/view>

¹¹ [Financimi publik me synim gjinor për partitë politike](#), analizë krahasuese, Magnus Ohman, 2018; [Udhëzimet e ODIHR-it dhe Komisionit të Venecias për rregullimin e partive politike](#), para. 224, 2020.

¹² [Barazia gjinore në financimin e partive politike](#), Julie Ballington, dhjetor 2003.

debatuar dhe e testuar në vende si Nepali sugjeron që mediat mund të ofrojnë norma reklamimi me zbritje për gratë candidate, duke e bërë më të përbalueshme që partitë dhe kandidatët të nxjerrin në pah gratë në reklamimin politik me pagesë. Këto stimuj synojnë të sigurojnë jo vetëm që një numër më i madh i grave të paraqiten si candidate, por që ato gjithashtu të marrin mbulim të barabartë dhe të spikatur mediatik gjatë fushatave.

4. **Financimi publik i caktuar për barazinë gjinore:** Kjo qasje, e parë në shumë vende, kërkon që një pjesë e financimit publik të ndahet për iniciativat e barazisë gjinore.¹³ Mjetet mund të mbështesin aktivitete të tilla si ngritja e vetëdijes për çështjet gjinore, trajnimi i grave politikane, ofrimi i mbështetjes së synuar të fushatës dhe rritja e dukshmërisë së tyre në media. Strukturat e financimit mund të ndryshojnë, duke përfshirë:
- Një fond i përbashkët i dedikuar në nivel shtetëror për palët e pranueshme,
  - Përqindjet e caktuara në kuadër të alokimit të financimit të secilës palë, ose
  - Pjesë të alokimeve për partitë për krijimin dhe drejtimin e qendrave të tyre të trajnimit dhe hulumtimit ose të degëve të tyre për gratë.

Një financim i tillë i caktuar mund të shkojë nga 2-5% më simbolik (Austria, Belgjika, Gjermania, Meksika, Italia, Serbia) në 25% ambicioz (Sllovenia) të financimit të partive. Qëllimi i këtij grupi masash është të inkurajojë integrimin më të madh dhe më sistematik të partive në barazinë gjinore dhe mendimeve të gjithëpërfshirjes në një sërë aktiviteteve dhe procesesh të brendshme, dhe kështu të ndikojë në ndryshime të qëndrueshme, edhe midis zgjedhjeve.

Rekomandimi 9: Në planin afatgjatë, zbatoni një formë të kërkesave të synuara gjinore për mënyrën se si partitë përdorin financimin e tyre publik – ose duke mandatuar që një përqindje specifike t'i kushtohet promovimit të grave candidate, me kërkesën që një pjesë e fondeve t'i kushtohet promovimit të grave candidate, ose me sigurimin e stimujve plotësues për këtë qëllim.

3.3 PËRFSHIRJA SOCIALE NË FINANCIMIN POLITIK

Një pjesë e dytë e këtij projekti përfshinte hulumtimin e mënyrave në të cilat sistemi aktual mund të përshtatet për të rritur përfshirjen sociale në fusha të tjera¹⁴. Kjo pjesë e raportit përshkruan gjetjet e kolegëve që drejtojnë këtë pjesë të veçantë të hulumtimit.

Maqedonia e Veriut përballet me sfida kritike në sigurimin e drejtësisë, transparencës dhe përfshirjes në reklamimin politik dhe përfaqësimin në media. Zgjedhjet parlamentare të vitit 2024 zbuluan boshllëqe të konsiderueshme në kornizat rregulatore që rregullojnë komunikimin politik, duke ngritur shqetësime në lidhje me integritetin e proceseve zgjedhore dhe gjithëpërfshirjen e diskutit publik. Ndërsa platformat digjitale dhe portalet e internetit janë bërë kanale dominuese për reklamat politike, narrativat e promovuara nga vetë aktorët politikë shpesh nuk arrijnë të adresojnë parimet e përfshirjes sociale dhe përfaqësimit të barabartë.

Aktorët politikë luajnë një rol qendror në formësimin e narrativave dhe perceptimeve publike. Fatkeqësisht, këto narrativa shpesh përjashtojnë ose marginalizojnë grupet më pak të përfaqësuara, përfshirë gratë, personat me aftësi të kufizuara dhe pakicat etnike. Mesazhet e fushatës shpesh janë përshtatur për të konsoliduar dukshmërinë e partisë në vend që të

¹³ Përdoret në Kosta Rika, Finlandë, Hungari, Lituani, Moldavi, Poloni, Portugali, Spanjë dhe të tjera. Për shembull, në Kolumbi, [Ligji 1475 i vitit 2011](#) detyron partitë të ndajnë të paktën 15% të mjeteve publike për aktivitete që synojnë gjithëpërfshirjen efektive të grave, të rinjve dhe pakicave etnike, duke përfshirë strategjitë e komunikimit dhe publikimit që rrisin dukshmërinë e grave në politikë.

¹⁴ Për më shumë detaje, shihni "Drejt online portaleve gjithëpërfshirëse dhe reklamave zgjedhore" në dispozicion në https://drive.google.com/file/d/1ZqtDJveVr5WkpSHXSwp7S9uFWx_sHu6o/view

adresojnë shqetësimet dhe nevojat më të gjera shoqërore. Grupet e rrezikuara, kur përmenden, zakonisht portretizohen përmes kornizave paternaliste ose tokenistike, me pak angazhim thelbësor në adresimin e të drejtave, nevojave dhe aspiratave të tyre. Praktika të tilla përforcojnë pabarazitë sistemike dhe kufizojnë larminë e zërave në diskursin politik.

Duke analizuar sfidat si në mjedisin rregullator ashtu edhe në narrativat e promovuara gjatë zgjedhjeve, ofrojmë rekomandime vepruese për të reformuar kornizat ekzistuese. Adresimi i këtyre çështjeve është thelbësor për të krijuar një peizazh mediatik dhe politik transparent, të barabartë dhe gjithëpërfshirës, duke siguruar që të gjithë qytetarët, pavarësisht nga prejardhja e tyre, të kenë një zë të barabartë në formësimin e proceseve demokratike të vendit.

Rekomandimi 10: Ndryshoni kodin zgjedhor për të ndaluar shprehimisht gjuhën e urrejtjes në reklamat politike të paguara.

Rekomandimi 11: Vendosni dispozita në Ligjin për financimin e partive politike për të siguruar ndarje të barabartë të fondeve për fushata gjithëpërfshirëse.

PËRFUNDIME DHE REKOMANDIME

Financimi politik është karburanti i politikës partiake. Pa të, demokracia do të ishte e paimagjinueshme. Megjithatë, ajo gjithashtu ka fuqi të ndryshojë shumë nga idealet e nevojshme që demokracia të përparojë siç janë pjesëmarrja e barabartë dhe diskutimi. Në të vërtetë, ekzistenca e parave në të gjitha sistemet politike (megjithëse e pashmangshme) është një nga shkaqet kryesore në krijimin dhe qëndrueshmërinë e rrjeteve me ndikimit të padrejtë. Ky dokument politikash ka paraqitur tre fusha specifike në të cilat sistemi i financimit politik në Maqedoninë e Veriut kërkon reformë legjislative. Dhe, bazuar në punën e kolegëve në ekipet e përfshirjes gjinore dhe sociale në këtë projekt kërkimor, gjithashtu përfshijmë pjesë në tekst mbi financimin publik të synuar gjinor dhe përfshirjen sociale.

Prandaj, katër fushat që trajton ky dokument për politika janë:

1. Formula për pagesën e fondeve shtetërore
2. Mungesa e mbikëqyrjes koherente
3. Mungesa e transparencës
4. Një fokus i ripërtërirë në gjininë dhe përfshirjen sociale synon financimin publik

Rekomandimet e dhëna në këtë përmbledhje janë hartuar për të adresuar këto katër fusha, dhe kështu përmirësojnë besimin e qytetarëve në funksionimin e sistemit zgjedhor. Kemi sugjeruar qëllimisht reforma që, megjithëse kërkojnë ndërhyrje legjislative, mbeten përpjekje më pak ambicioze në agjendën e reformave. Thënë kjo, nëse zbatohen, ato kryesisht do ta vendosin Maqedoninë e Veriut në përputhje me normat dhe praktikat e BE-së dhe mund të shërbejnë si trampolinë për reforma më ambicioze nëse lejon vullneti politik.

Rekomandimi 1: Të rishikohen kriteret e alokimit për marrjen e mbështetjes shtetërore (të drejtpërdrejtë dhe indirekte) që të jetë e lidhur me votat dhe vendet e fituara në zgjedhjet paraprake, në përputhje me normën e BE-së.

Rekomandimi 2: Të sigurohet alokimi në kohë i fondeve dhe transparenca e metodologjisë për alokimin e fondeve dhe të caktohet një organ në ekosistemin rregullator që do të jetë përgjegjës për pagesën dhe monitorimin e aktivitetit.

Rekomandimi 3: Për të parandaluar që partitë politike të themeluara të bëhen tepër dominuese, transmetimet zyrtare (offline dhe online) duhet të balancohen sipas modelit irlandez.

Rekomandimi 4: Caktimi i një organi (mundësisht AShMAA) për të monitoruar aktivitetin e portaleve online dhe për të siguruar respektimin e rregullave.

Rekomandimi 5: Nuk duhet të ketë përgjegjësi të përbashkët mbikëqyrjeje dhe çdo organizatë në ekosistemin rregullator duhet të ketë një rol të përcaktuar në mbikëqyrjen e elementeve të zgjedhjeve/financave politike.

Rekomandimi 6: Të angazhohet për konsolidimin dhe harmonizimin e përgjegjësisë rregullatore midis ASHMAAV-ve, KShPK-së, KSHZ-së dhe ESHR-së.

Rekomandimi 7: Të angazhohet për integritetin e procesit zgjedhor duke investuar burime adekuate në ekosistemin rregullator.

Rekomandimi 8: Rikonfirmoni përfshirjen e transparencës në sistemin politik të Maqedonisë së Veriut dhe vënien në dispozicion të kthimeve të shpenzimeve zgjedhore në një bazë të dhënash të kërkueshme në një mënyrë të përdorshme dhe në kohë.

Rekomandimi 9: Në planin afatgjatë, zbatoni një formë të kërkesave të synuara gjinore për mënyrën se si partitë përdorin financimin e tyre publik – ose duke mandatuar që një përqindje specifike t'i kushtohet promovimit të grave kandidate, me kërkesën që një

pjesë e fondeve t'i kushtohet promovimit të grave kandidate, ose me sigurimin e stimujve plotësues për këtë qëllim.

Rekomandimi 10: Ndryshoni kodin zgjedhor për të ndaluar shprehimisht gjuhën e urrejtjes në reklamat politike të paguara.

Rekomandimi 11: Vendosni dispozita në Ligjin për financimin e partive politike për të siguruar ndarje të barabartë të fondeve për fushata gjithëpërfshirëse.

Ky produkt është përgatitur në kuadër të programit Paratë, mediat dhe zgjedhjet në Maqedoninë e Veriut financuar nga Qeveria e Mbretërisë së Bashkuar me mbështetjen e Ambasadës Britanike Shkup. Përmbajtja e këtij publikimi nuk pasqyron domosdoshmërisht qëndrimin ose mendimet e Qeverisë së Mbretërisë së Bashkuar

Shkup, 2025